

Geblewicz, Eugeniusz

Wspomnienia pośmiertne T. N. W. : Władysław Witwicki (1878-1948)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 42, 217-223

1949

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

St. Sierakowski odznaczał się dużą pomysłowością w przeprowadzaniu swych doświadczeń, czego wyrazem są dalsze prace, zmierzające do opracowania szybkich i oszczędnych mikrometod dla hodowli i diagnostyki ważniejszych drobnoustrojów chorobotwórczych. Na pograniczu biochemii i mikrobiologii umieścić należy również i dalsze prace, dotyczące wpływu dwutlenku węgla na hodowle bakteryjne, zjawiska aglutynacji w roztworach zasadowych oraz przewodnictwa prądu elektrycznego w hodowlach bakteryjnych. Poszukiwania czynnika etiologicznego w próchnicy zębów doprowadziły do izolowania kilku szczepów drobnoustrojowych, odznaczających się wyjątkową odpornością na kwaśny odczyn pożywki.

Wiele pracy poświęcił St. Sierakowski zjawisku ultrafiltracji i jego zastosowaniu dla oczyszczenia toksyn bakteryjnych; tą drogą udało mu się opracować metodę o znaczeniu praktycznym. Również wpływ rozmaitego stężenia jonów wodorowych na przebieg rozpoznawczych odczynów w kile był zagadnieniem, któremu Zmarły wraz z współpracownikami poświęcił szereg prac doświadczalnych.

Biologia bakteriofagów, wpływ stężenia jonów wodorowych na ich rozwój, występowanie fagów w przyrodzie były tematem dalszych prac Zmarłego. Obok prac naukowych ogłosił St. Sierakowski kilka artykułów, zmierzających do popularyzacji interesujących go zagadnień. Uwagę zwróciła wreszcie praca, w której hipoteza, że drobnoustroje mogą przebyć przestrzenie międzyplanetarne zamknięte w meteorytach, została wszechstronnie omówiona i poparta.

W Zmarłym traci Nauka Polska jednego z czołowych mikrobiologów, doświadczonego badacza i wytrawnego pedagoga.

Edmund Mikulaszek

Władysław Witwicki

(1878—1948)

Władysław Witwicki urodził się 30 kwietnia 1878 roku w Lubaczowie, w województwie lwowskim. Po ukończeniu szkoły średniej studiował na Uniwersytecie Lwowskim, naj-

pierw nauki przyrodnicze, potem filozoficzne. Zmiana kierunku studiów nastąpiła pod wpływem Kazimierza Twardowskiego, który wówczas rozpoczął swą działalność we Lwowie i miał, mówiąc słowami Witwickiego, zdolność „zarzucania niewodu na dusze młode“. Wpływ Twardowskiego był decydujący na dalszy rozwój umysłowości Witwickiego. Młody student o skłonnościach i uzdolnieniach artystycznych wdrożył się w ścisły i jasny sposób myślenia, zdobył to, co uczniowie Twardowskiego nazywają kulturą pojęciową.

Witwicki złożył egzamin nauczycielski z nauk przyrodniczych i jednocześnie w 1900 roku uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy p.t. „Analiza psychologiczna ambicji“. Już w tej pierwszej pracy przejawia wszystkie zalety, które wykazywał później stale w dalszej pracy pisarskiej i nauczycielskiej. Wykład przejrzysty, jasny, obficie ilustrowany przykładami z życia codziennego, styl oryginalny, świadomie zbliżający się do żywego i bezpośredniego języka mówionego.

Po ukończeniu uniwersytetu Witwicki spędził krótki okres na studiach w Wiedniu i Lipsku. W Lipsku zetknął się z Wundtem, który jednak nie wywarł na nim zbyt głębokiego wrażenia. Wundt był mało dostępny, zajęty swymi pracami, nie miał czasu na rozmowy ze studentami, pokazywał się w laboratorium rzadko i zbyt wiele zjawisk tłumaczył wrażeniami mięśniowymi, pochodzącymi z ruchów oczu. Witwicki kształtował swe poglądy w rozmowach z innymi, dążył do precyzji pojęciowej, nie odpowiadał mu pęd do gromadzenia danych eksperymentalnych i faktycznych, który panował w gronie uczniów Wundta i któremu nie zawsze towarzyszyła troska o systematyczne ich opracowanie. Tym się tłumaczy, że Wundt przedstawił się w umyśle Witwickiego jako pedantyczna postać niemieckiego profesora, który nie bardzo udzielał się swym współpracownikom. W większym stopniu uległ Witwicki wpływom Höflera, którego słuchał w Wiedniu; jego sformułowania odpowiadały bardziej nawykowi myślowym, powstałym pod wpływem Twardowskiego.

Po powrocie do Lwowa Witwicki uczył w szkołach średnich, rysował ilustracje do książek i pisywał recenzje arty-

styczne. Nie zaniechał jednak pracy naukowej i w roku 1904 opublikował większą rozprawę p.t. „Analiza psychologiczna objawów woli“, na podstawie której habilitował się jako docent filozofii na Uniwersytecie Lwowskim. Na tym stanowisku pozostał aż do dnia 1 kwietnia 1919 roku, kiedy został powołany na profesora nadzwyczajnego, a w półtora roku później zwyczajnego psychologii na Uniwersytecie Warszawskim. Jako profesor Uniwersytetu Warszawskiego działał aż do przeniesienia go na emeryturę w roku 1948.

Nominacja Witwickiego łączy się z pewnym zwrotem w dziejach psychologii w naszym kraju, gdyż dopiero po pierwszej wojnie światowej dwa uniwersytety polskie uzyskały samodzielne katedry psychologii, która przedtem była wykładana jako jedna z dyscyplin nauk filozoficznych. Na Uniwersytecie Warszawskim poprzednikiem Witwickiego był Abramowski, który jednak z powodu choroby nie mógł rozwinąć szerszej działalności i na Witwickiego spadł cały ciężar zorganizowania Zakładu.

Z pracą na Uniwersytecie Warszawskim wiąże się wydanie podręcznika psychologii, którego pierwszy tom doczekał się trzech, drugi dwóch wydań.

Poza tym odznacza się podręcznik Witwickiego wnikliwymi analizami psychologicznymi, żywym, przystępnym stylem i obfitością konkretnych przykładów. Owocem pracy nauczycielskiej Witwickiego była wydana w 1935 roku księga pamiątkowa, w której znajdujemy kilkanaście prac jego uczniów.

Jako nauczyciel akademicki był Witwicki profesorem zupełnie wyjątkowym. Zawsze gotów do rozmów teoretycznych dotyczących zagadnień psychologicznych, chętnie dzielił się z uczniami myślami na różne tematy, a dzięki wszechstronnym zainteresowaniom i szerokiemu wykształceniu wiele miał do powiedzenia. Często podstawą do rozmów stawał się ustęp dopiero co przetłumaczonego dialogu Platona.

Tłumaczeniem dzieł Platona zajmował się Witwicki prawie przez całe życie i uzyskał sobie przez to specjalną pozycję w dziejach kultury polskiej, której przyswoił prawie wszystkie pisma tego filozofa. W jego interpretacji Platon stawał się żywym człowiekiem, który rozważał po kolei wszystkie znane mu

poglądy na świat i życie i w żadnym nie znajdując zadowolenia ze sceptycznym uśmiechem wybiegał myślą w świat niezmiennych idei, pojmowanych jako piękna poetycka fikcja. Czy można powiedzieć, że ten pogląd na Platona jest słuszny? Nie potrafię tego rozstrzygnąć. Mogę tylko wyznać, że takie odnosiłem wrażenie słuchając przekładów i komentarzy Witwickiego i że taki Platon stawał mi się bliższy i bardziej zrozumiały. Odpowiadała Witwickiemu wszechstronność Platona, bo sam był typem wszechstronnie wykształconego, światłego humanisty, interesował się historią sztuki, malarstwem, sam rzeźbił, malował i odnosił sukcesy na tym polu.

Jeszcze o jednym kierunku zainteresowań Witwickiego warto wspomnieć; — o psychologii religii. W tej dziedzinie potrafił on stawiać zagadnienia śmiało i odważnie i wiele miał do powiedzenia.

Władysław Witwicki zmarł 22 grudnia 1948 r. po długich latach pracy, a pracował w wielu dziedzinach. Czy przejdzie do potomności jako tłumacz Platona, czy jako specjalista psycholog — rozstrzygnie przyszłość. Najbliższym uczniom i znajomym pozostanie zawsze w pamięci on sam jako wybitna indywidualność, jako człowiek, który swym wpływem kształtował innych, który miał śmiały sąd i oryginalne poglądy. Ci którzy go znali osobiście, zawsze cenić będą jego niezależność i jego sumienność intelektualną.

W perspektywie czasu Witwicki jako psycholog nabiera wartości. Okazuje się, że jego sformułowania były nieraz antycypacją późniejszych wyników naukowych. Literacki styl Witwickiego przesłaniał niekiedy specjalistce przyzwyczajonemu do bardziej technicznego sposobu wyrażania się trafność pomysłu i wnikliwość analizy. W tym jednak stylu przejawia się indywidualność Witwickiego, jak w ogóle we wszystkim co robił.

Można śmiało powiedzieć, że niepospolita osobowość Witwickiego wniosła trwałą wkład do kultury polskiej.

Władysław Witwicki był członkiem zwyczajnym Wydziału II T.N.W. od 12 grudnia 1930 r.

Eugeniusz Geblewicz

Ogłosił drukiem następujące prace:

- 1) Analiza psychologiczna ambicji. Przegł. Filoz. 1900, 2 wyd. Lwów 1924;
- 2) Teorie woli u Arystotelesa, Lwów 1903;
- 3) Analiza psychologiczna objawów woli, Lwów 1904;
- 4) O zapobieganiu zбочeniom pćioowym wśród młodzieży: Muzeum T. XX, 1906;
- 5) Analiza psychologiczna pragnień jako podstawa etyki. Muzeum XXI, 1906;
- 6) Z psychologii stosunków osobistych. Przegł. Filoz. X, 1907;
- 7) Karol Libelt. Przegł. Filoz. XI, 1908;
- 8) Kremer Józef. Wiek XIX. Sto lat myśli Polskiej. VI. Warsz. 1911;
- 9) W sprawie przedmiotu i podziału psychologii. Księga pamiątkowa ku uczcz. 250 rocznicy zał. Uniw. Lwowskiego, Lwów 1912;
- 10) William James jako psycholog. Przegł. Filoz. XVI, 1913;
- 11) Artyzm i nauczanie. Szkoła Polska Nr 2, Wiedeń 1915;
- 12) O stosunku nauki do sztuki. Nauka Polska III, 1920;
- 13) Z fragmentów Heraklita. Przegł. Filoz. XXIII, 1920;
- 14) Obraz pierwszej lekcji psychologii w kl. VIII, Zamość, 1921;
- 15) Rozmowa o egoizmie i altruizmie. Nasza Praca. Tom. II, Tomaszów Lub. 1922;
- 16) Jak nie należy uprawiać psychologii dziecka. Przegł. Filoz. XXIV, (1923);
- 17) Z filozofii nauki. Przegł. Warsz. III, 1923;
- 18) Co Polska traci na niedostatecznym uprawianiu nauk filozoficznych. Nauka Polska V, 1924;
- 19) Psychologia do użytku słuchaczy wyższych Zakładów naukowych. Wyd. I, Lwów 1925. Wyd. II, 1930—33. Wyd. III, 1947. T. I;
- 20) Rozmowa z pesymistą. Nasza praca IV, 1925. Tomasz. Lub. Wyd. IV, Łódź, 1946;
- 21) O wychowaniu moralnym w szkole. Szkoła i nauczyciel IV. 1926/27;
- 22) Lekcja z drugiego rozdziału Obrony Sokratesa w klasie VII. Filologia klas. Warsz. 1927;
- 23) Poziom umysłowy dzisiejszych maturzystów szkół średnich. Przegł. Współcz. VI, 1927;
- 24) O narodowych testach amerykańskich do badania inteligencji. Psychotechnika II, 1928;
- 25) Zarys psychologii. Lwów, Warsz Książnica Atlas. Wyd.1928. wyd III, 1931;
- 26) Konfiskaty szkolne. Przyjaciel szkoły, IX, 1930;
- 27) O pewnej psychologii sukcesu. Warsz. 1930;
- 28) Ex Libris J. Mehoffera. Ex Libris, Zesz. II, Kraków 1918;
- 29) Uniwersalne Exlibrisy wojenne. Ex Libris, Zesz. III, Kraków 1918;
- 30) Technika ilustracji. Iskry 1923/25;
- 31) Wstęp do powieści Ewersa „Uarda“ Księg. św. Wojciecha, 1921;
- 32) Wstęp do powieści Zapolskiej „Przedpiekle“. Lektor 1923;
- 33) O naturze tańca. W zbior. monografii p.t. „Taniec“. Warszawa, Muzyka 1930;
- 34) Posąg bogini na Zamku Wysokim. Wypisy Polskie na kl.I;
- 35) Sprawozdanie z Kongresu Psychotechnicznego w Utrechcie w roku 1928. Psychotechnika, II 1928;
- 36) Pierwszy Międzynarodowy Kongres Psychologii Stosowanej. Ruch. Filoz. XI, 1928/9;
- 37) Obrona Sokratesa w Radio. Wiad. Liter. VII, 1930/31;
- 38) Analiza analizy jednego rozdziału książki szkolnej. Kwart. Psych. Poznań, I, 1930/1;
- 39) W sprawie słownictwa psychotechnicznego. Psychotechnika, IV, 1930/1;
- 40) W sprawie teorii postanowień. Kwart. Psychol. Poznań, III, 1932;
- 41) Co to jest styl? Ruch Filoz. XIII, 1932;
- 42) SŁówko w sprawie przewodniczenia na zebraniach naukowych. Psychotechnika VII 1933/4;
- 43) Afekt. Enc. Świat i Życie. T. I, 1933;
- 44) Arogancja. Świat i Życie. T. I, 1933;
- 45) Komizm. Świat i Życie.

T. III, 1934; 46) Wiadomości o stylach Lwów 1934; 47) Odpowiedź na uwagi krytyczne St. Studenckiego w sprawie komunikatu Komisji Terminologicznej. Psychotechnika IX, 1935, 1; 48) Rozmowa o jedności prawdy i dobra, Lwów. Filomata, 1936; 49) Kazimierz Twardowski. Wspomnienie pośmiertne. *Polsk. Arch. Psych.* X, 1937/38; 50) Kazimierz Twardowski. *Wiadomości Literackie*, V, 1938, Nr 18; 51) Co to jest dyskusja? *Licealna Biblioteczka Filoz. Lwów*, 1938. Wyd. 3, *Warsz. Czytelnik*, 1949; 52) *La foi des éclairées*. Paris. Alcan. 1939; 53) Czy sąd o ludziach jest sądem o sobie samym. *Psychotechnika* XII, 1935, 1; 54) *Psychologia a wojsko*. *Tow. Wiedzy Wojsk. Warsz.* 1938; 55) *Pojęcie inteligencji*. *Tow. Wiedzy Wojsk. Warsz.* 1938; 56) *O typach charakteru*. *Tow. Wiedzy Wojsk. Warsz.* 1939; 57) *Wiadomości z psychologii*. *Zeszytów 10. Czytelnik*, 1948; 58) *Platon jako pedagog*. *Nasza Księg.*, Warsz. 1948; 59) *Przechadzki ateńskie*. *Z ilustr. autora. Czytelnik*, 1948, *Zeszytów 10*; 60) *Literatura piękna jako źródło poznania dusz ludzkich*. *Problemy* 1946, Nr 2/3; 61) *List o estetyce*. *Przegl. Filoz.* XLV, 1949, 1 i 2; 62) *Mimika Twarzy*. *Problemy* 1949.

Przygotowane do druku i będące w druku:

63) *Anatomia plastyczna z ilustr. autora*. (Ok. 300); 64) *O widzeniu i widokach kształtów*. *Z ilustr. autora*. (Ok. 300); 65) *Dwadzieścia najprostszych zadań z perspektywy malarskiej*, z ilustr. autora; 66) *Wiara oświeconych*. (Poprawione i rozszerzone); 67) *Pogadanki obyczajowe*. (Zarys etyki świeckiej), przyg. do druku.

Tłumaczenia (Wstęp, objaśnienia, ilustracje).

68) *Platon, Uczta*, Lwów, *Symposion* 1939. Wyd. 5, w druku; 69) *Platon, Fajdros*. *Książn. Atlas*. Wyd. 2, 1925; 70) *Platon, Eutyfron*. *Obrona Sokratesa*. *Kriton*. *Książn. Atlas*. Wyd. 2, 1923. Wyd. 3, w druku; 71) *Platon, Hippiasz Mniejszy*. *Hippiasz Większy*. *Ijon*. *Ks. Atl.* 1921; 72) *Platon, Gorgiasz*. *Ks. Atl.* 1922; 73) *Platon, Protagoras*. *Ks. Atl.* 1923; 74) *Platon, Fedon*. *Ks. Atl.* 1925, 2 wyd w druku; 75) *Platon, Menon*. *Nasza Księg.* 1935; 76) *Platon, Teajtet*. *Nasza Księg.* 1936; 77) *Platon, Laches*. *Tow. Wiedzy Wojsk.* 1936; 78) *Platon, Charmides*. *Lizys*. *Nasza Księg.* 1937; 79) *Platon, Fileb*. *Nasza Księg.* 1938; 80) *Platon, Państwo*, 2 tomy. *Książka i Wiedza*, 1949; 81) *Platon, Timaios*. *Kritias*. *Bibl. Meandra*, (w druku); 82) *Platon, Sofista*. *Polityk*, (w druku); 83) *Eutydem*, (w druku); 84) *Platon, Parmenides*, (w druku); 85) *Platon, Prawa* (7 ksiąg); 86) *Lukian z Samosaty*. *Dialogi wybrane*. *Książ. Atl.* 1949; 87) *Dobra wieść wg Mateusza i Marka z ilustr.* (przyg. do druku); 88) *Homer, Iliada*. *Ks. XXII, Meander*, IV, 1949. *Nadb.* Nr 4; 89) *Sofokles, Antigona*. *Fragment*. *Przegl. Klas.* 1938; 90) *Ellen Key*. *Miłość i Małżeństwo*, Lwów, 1902; 91) *Marinetti*. *Manifest futurystyczny*. *Dziennik Polski*, Lwów, 1902; 92) *Robert de la Sizeranne*. *Czy fotografia jest sztuką?* *Wiedza i Życie*, Lwów, 1907; 93) *William James*, *Filozofia Wszechświata*. *Wiedza i Życie*, Lwów. Ok. roku 1910; 94) *Haldane Macfall*, *Malarstwo angielskie*, Lwów, Pini, 1904. T. VII; 95) *Kartezjusz*, *Medytacje*, (pierwsza, druga i trzecia).

Recenzje z książek.

Bromberg — Bytkowski. Sig: Kontemplative und extatische Kunst. Ruch. iFiloz. I, 1911. — Darwinizm a wiedza współczesna. — James W. A pluralistic Universe. — Westermack. Zagadnienia piciowe w świetle genealogii moralności. Ruch. Filoz. I, 1911. — James W. Memories and Studies. Ruch. Filoz. II, 1912. — Radziszewski I. ks. Geneza religii w świetle nauki i filozofii. Ruch. Filoz. II, 1912. — Saitschich R. Prof. Ludzie i sztuka odrodzenia włoskiego. Przekł. Kreczowskiej. Ruch. Filoz. II, 1912. — Heilpern A. Przyczynki do psychologii twórczej. Ruch. Filoz. III, 1913. — Sobeski M. Interludia. Z pogranicza sztuki i filozofii. Ruch. Filoz. III, 1913. — Tatarkiewicz W. Rozwój w sztuce. Ruch. Filoz. III, 1913. — Kern B. Einleitung in die Grundfragen der Aesthetik. Ruch. Filoz. IV, 1914. — Ujejski J. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene Wrońskim. Ruch. Filoz. XI, 1928/29. — Bayer K. Die Grundprobleme der Astrologie. Ruch. Filoz. XII, 1931. — Radecki W. Psychologia woli. Ruch. Filoz. IV, 1914—1918.